

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

S Z E M L E

TUDOMÁNYOS-TECHNIKAI KONCEPCIÓK SZEREPE A GAZDASÁGIRÁNYÍTÁS ÚJ RENDSZERÉBEN*

A népgazdaság vezetésének és tervezésének új ökonomiai rendszere a szocializmus ökonomiai törvényeit egységesen alkalmazza, összhangban a népgazdasági újratermelési folyamattal. Szem előtt tartja azt a célt, hogy a tudományos-technikai világszínvonalat elérje, a munkatermelékenységet maximálisan növelje és a legmagasabb népgazdasági hasznot biztosítsa.

Ez tehát — mint az új ökonomiai rendszer irányelveiben kifejtették, — szerves összefüggésben van

- a tudományosan megalapozott vezetői tevékenységgel;
- a tudományon alapuló, távlatra irányuló, központi állami tervezéssel;
- az ökonomiai ösztönzők zárt rendszerének alakjában az anyagi érdekelttség kiterjedt alkalmazásával.

Emellett figyelembe kell venni, hogy a népgazdaság vezetésére és tervezésére vonatkozó új ökonomiai rendszer fő elemei között felbonthatatlan összefüggés és szoros kapcsolat áll fenn.

A szocializmus ökonomiai törvényeinek helyes kihasználása biztosítékot nyújt a termelőerők és a szocialista termelési viszonyok, az új társadalmi körülmények kialakulásának fejlődésére. Ennek a célkitűzésnek és az NDK nép-

* A közölt anyag Klaus Dyhrenfurth fenti címen megjelent tanulmányának kivonata. A tanulmányt kiadta az NDK Mezőgazdaságtudományi Akadémiája (Berlin, 1965.). Glésszak közlemények, XIV. kötet, 7. füzet, 39. p.

gazdaságában objektíve éretté vált körülményeknek megfelelően az ökonomiai folyamat tervezésének és vezetésének egy átfogó rendszere szükséges. Ez a rendszer arra irányul, hogy a szocializmus gazdasági törvényeit az egész népgazdaság újratermelési folyamatában, az iparban, a mezőgazdaságban, az építésben, a kereskedelemben stb. egységesen alkalmazzák, így a szocialista rendszer előnyeit teljes mértékben kiemelve biztosítsák a termelőerők újabb fellendülését és a tudományos-technikai előrehaladást.

AZ ÚJ ÖKONÓMIAI RENDSZER ÉRVÉNYESÍTÉSE A MEZŐGAZDASÁGBAN

Nem igényel különösebb bizonyítást, hogy az új ökonomiai rendszer úgynevezett fő elemei a mezőgazdaságra is teljesen érvényesek, és így azokat értelemszerűen, lépésről lépésre kell megvalósítani. Emellett a mezőgazdaságban az újratermelési folyamatoknak mégis vannak olyan különlegességei, amelyeket figyelembe kell venni. Ilyen például az a tény is, hogy a mezőgazdaságban, mint népgazdasági ágban, az iparral ellentétben nemcsak állami szocialista tulajdon van, hanem a szövetkezeti szocialista tulajdon is döntő részt képvisel. Ez I., II., III. típusú termelőszövetkezeti csoportokra tagozódik, az egyes típusokon belül az üzemek legkülönbözőbb fejlődési állapotával. Ehhez jönnek a különböző üzemek objektíven meghatározott, egymástól eltérő természeti és közgazdasági jellegű termelési feltételei, amelyek ökonomiai hatása a különbözőzeti járadékban nyilvánul meg. Ebből adódik többek között a feladat összetettsége.

A népgazdasági vezetés és tervezés új ökonomiai rendszerének keretén belül a mezőgazdaságban az ökonomiai ösztönzők zárt rendszerének magja a mezőgazdasági árrendszer. Az új ökonomiai elvek alkalmazásával a szocialista mezőgazdasági üzemek jó vezetési és szervezési mellett a szocialista piac-

viszonyokon keresztül nyereséget tudnak majd realizálni, és bővített újratermelést érhetnek el. Ugyanakkor érdekeltté kell őket tenni abban, hogy a bővített újratermeléshez nagyobb mértékben állítsanak be új eszközöket is.

E cél jobb megvalósítása érdekében az üzemek és a gazdasági irányító szervek gazdasági tevékenységének arra kell irányulnia, hogy a személyi érdekelttség formái is mind hatékonyabbá váljanak.

A mezőgazdaságban az ökonomiai ösztönzők zárt rendszerének célját a következőképpen lehet megfogalmazni:

1. Az ökonomiai ösztönzőket a távlati és éves tervek feladataival összhangban kell alkalmazni. Az ökonomiai ösztönzőknek biztosítaniuk kell a termelés népgazdaságilag szükséges növekedését, és egyidejűleg elő kell mozdítaniuk a fő termelési ágazatok lépésről lépésre való kialakítását.
2. A munkatermelékenység fokozását és az önköltség csökkentését kell támogatniuk és biztosítaniuk, minden termelési alap magas hatékonyságával.
3. Az optimális tervek kidolgozását kell alátámasztaniuk. (Ezen az alapon a termelést belterjesebbé kell tenni, és a termelési színvonalat különösen a gazdaságilag még meg nem erősödött termelészövetkezetekben kell emelni.)
4. Minden termelészövetkezetben hasonló ökonomiai körülményeket kell teremteniük — a különbözőzeti járadék kiegyenlítése által — a bővített újratermelésre és a szövetkezeti parasztok munkájának javadalmozására.
5. Támogatniuk kell a termelészövetkezeti tagok üzemük iránti felelősségének kialakulását.

Az ökonomiai ösztönzők rendszerének alkalmazásával a mezőgazdaságban is azt az alapelvet kell megvalósítani: „Ami a társadalom számára hasznos, annak hasznosnak kell lennie az egyes szocialista üzemek és az üzemek dolgozóinak számára is.”

Nem szorul különösebb bizonyításra, hogy sokat kell még azon munkálkodni, hogy ezt az alapelvet — lépésről lépésre haladva — a mezőgazdaságban teljes mértékben megvalósítsuk.

A kérdést könnyen meg lehetne oldani, ha csak a talaj- és időjárásviszonyok befolyásolnák a termelés nagyságát. Ismeretes azonban, hogy ugyanazon természetes termőhelyi egységeknél is nagyon különböző termelési eredményt lehet elérni. Ennek oka, hogy ugyanazon talaj- és éghajlati viszonyoknál további objektív tényezők hatnak, amelyek a termelés nagyságát befolyásolják. Különbségek vannak a termelészövetkezetek között a szocialista vezetési elvek, a munkafegyelem és a munkaerőkölés tekintetében is.

Ha egy termőhelyi egység 500 megvizsgált üzemből álló csoportjának termelési színvonalát egységesen 100-nak vesszük, úgy a kiváló üzemek a termőhelyi egységen belül 38%-kal magasabb halmozott termelési értéket érnek el, ehhez pedig 18%-kal nagyobb munkaerő-ellátottsággal, 17%-kal nagyobb forgóeszköz-állománnyal rendelkeznek. Ezek mellett különösen a 78%-kal nagyobb takarmányvásárlás tűnik szembe. Megfordítva, az üzemek kisebb termelési teljesítménnyel objektíve kedvezőtlenebb ökonomiai termelési körülmények között gazdálkodnak.

Anders és Bannorth korrelációs- és regressziós analízis segítségével rámutat arra, hogy az üzemek közötti különbségeket, a termelési teljesítmény nagysága tekintetében, kb. 50%-ban meghatározott ökonomiai termelési tényezők indokolják. Ezek mindenkor hatása mennyiségileg meghatározható és matematikailag bizonyítható. Ehhez azonban modern elektronikus számoló berendezés szükséges.

Nem kétséges, hogy az intézkedések egész sora — mint többek között a növényi termékek egységes termelői ára, a többtermelés utáni prémium — eredményeképpen az utóbbi két évben az ökonomiai ösztönzők hatékonyab-

bakká váltak a termelés fokozásában és az üzemek differenciálódásának korlátozásában. Magukban az üzemekben is alkalmaznak — ha különböző mértékben is — olyan belső üzemi ökonómiai ösztönzőket, mint az alap- és pótlólagos javadalmazás, a bérezés, a prémiumok és a vezető káderek teljesítménytől függő javadalmazása. Mégis úgy látszik, hogy csak az első lépést tettük meg az ökonómiai ösztönzők zárt rendszerének kialakítására. Különösen a könnyű talajú üzemek vannak továbbra is hátrányban. Intenzív munkára van még szükség, hogy ez a zárt rendszer létrejöjjön és a szocialista mezőgazdaságban teljes hatékonysággal érvényesüljön.

Az ökonómiai ösztönzőknek még oly tökéletesen kidolgozott rendszere sem valósulhat meg azonban egyedül. Szükség van hozzá tudományosan megalapozott *vezetői tevékenység* tudatos alkalmazására is. Ezzel az új ökonómiai rendszer további elemét érintjük.

Miután a tudományos vezetői tevékenység a vezetés minden szintjén elválaszthatatlanul összekapcsolódik a termelési elv következetes keresztülvitelével, sokan úgy gondolják, hogy ebben a vonatkozásban csak a szervezési és strukturális kérdések megoldásától függ az új ökonómiai rendszer megvalósítása. E rendszer által igényelt vezetői tevékenység fő ismérvei azonban minőségileg, is egészen mások, mint amilyenek a múltban alkalmazott vezetés adminisztratív formái voltak. A tudományosan megalapozott vezetői tevékenységet a következő ismérvek jellemzik:

- tudományosan megalapozott távlat a munkára;
- a dolgozók alkotó kezdeményezésének fejlesztése és előmozdítása;
- komplex, koordinált vezetés megvalósítása mindenféle ún. „reszort” szellem legyőzésével;
- a fő feladatokra való koncentráció annak az alapelvnek betartásával, hogy minden kérdést ott és úgy tárgyaljanak, ahol és ahogyan azt a

legszakyszerűbben lehet eldönteni és megoldani;

- a munka eredményeinek ellenőrzése ökonómiai eszközökkel, és a vezetésre alkalmas tehetségesebb erők kiválasztása és fejlesztése;
- a vezetői munka korszerű eszközeinek és módszereinek alkalmazása.

Az ökonómiai ösztönzők és a tudományosan megalapozott vezetői tevékenység összhatásukban a tudományosan megalapozott tervek megvalósítására irányítják a figyelmet.

A tervezés módszere az új ökonómiai rendszer kereteiben elvileg más lesz, mint a múltban, és az jellemzi, hogy nem a jelenlegi helyzetből indul ki, mint a mostani rendszer, hanem figyelembe véve az előrelátható minőségi változásokat, a jelenlegi helyzetet a távlatl kapcsolja össze. A távlati megállapítás és a tervben való visszatükröződése csak akkor lehet helyes, ha azoknak a követelményeknek ismeretéből indul ki, amelyek az 1970-től 1980-ig terjedő időszak tudományos-technikai fejlődésével létrejönnek. Ebből a helyzetből kell visszaszámolni és az ökonómiai fejlődés ütemét meghatározni. Ilyen értelemben „a tudományosan kidolgozott távlati terv a népgazdaság tervezésének és vezetésének alapvető eszköze az ökonómiai rendszerben”.

A távlati terv jellegzetes ismertető jele az új ökonómiai rendszerben, hogy abból a felismerésből kiindulva, miszerint a tudomány mindinkább közvetlen termelőerővé válik, tervezésünk rendszerében első ízben válnak a fejlődés tudományosan felmért eredményei a távlati terv alapjává. A technikai forradalomnak törvényszerű megnyilvánulása, hogy a termelésttechnikai színvonal igen gyorsan eléri azt az állapotot, amelyet a természettudományok gyors előrehaladása diktál. Ez különösen bizonyos iparágakra vonatkozik, elvileg azonban hasonló módon érvényes — a fennálló eltérések ellenére — a mezőgazdaságra is. A társa-

dalom számára különösen fontos az a különbség, amely az új tudományos felismerések és termelésben való alkalmazásuk időpontja között fennáll.

A tudományos előrehaladásnak ugyanis elég nagyoknak kell lennie ahhoz, hogy az új termelési eljárásokat időben előkészítse, másrészt célrátörőnek kell lennie, hogy lehetővé tegye a termelésben az új kutatási eredményeknek idővesztés nélküli bevezetését. A technikai-ökonómiai távlat kidolgozása csak két fázison keresztül lehetséges. Először a termelőerők, a tudomány és a technika fejlődésének előre felbecsült fő irányát kell megállapítani 15—20 évre. A másik fázis: a távlat sokoldalú népgazdasági terve 5—7 évre szóló időtartamra.

Az utóbbi fázishoz az szükséges, hogy a termelőerők, valamint a tudományos-technikai fejlődés fő irányából és a már elért tudományos előrehaladásból kiindulva meghatározzuk azok realizálásának feladatát és kidolgozzuk az ökonómiai arányokat, a mérlegeket épp úgy mint a terv főbb mutatóit. Feltétlenül helyes elhelyezni, hogy az agrártudomány 1970-ig szóló távlati terve a termelőerők 1970—1980 között várható fejlődésének értékeléséből indul ki, mert mezőgazdaságunk jövőbeni távlati terve az 1970—1975-ig terjedő évekre, esetleg 1980-ig, az agrártudományok 1970-ig szóló távlati tervéből adódik.

A MEZŐGAZDASÁG FEJLŐDÉSÉNEK ELŐREJELZÉSE

A mezőgazdaság, illetve egyes ágazatainak fejlődési előrejelzését úgy lehetne megközelíteni, hogy az ilevágó kutatások alapján mennyiségileg meghatározott feltételekből indulunk ki, ugyanakkor az eddigi fejlődés tendenciáját is figyelembe vesszük. Nem hagyjuk figyelmen kívül a piac-ésszükséglet-kutatás eredményeit, továbbá az ismert, illetve feltételezett ráfordításokat sem. Mindezek alapján különböző időszakokra konkrét, és mennyiségi viszonyla-

tokra is kiterjedő előrejelzést adunk. A prognózis kiterjed a lehetséges, illetve megvalósítható fejlődésre, mennyiségileg is meghatározza azt, a prognózisnál feltételezett hibahatárral. A prognózis-és piackutatás igen fontos munkaterület az agrárökonómiai kutatásban s a mezőgazdaság távlati tervezésének rendszerében. Sajnos azonban az ehhez szükséges módszer csaknem teljesen hiányzik. Ezen a területen sikert ígérő, a matematikai módszerekkel megoldható faktoranalízis és a trendszámítás, amely a nemzetközi fejlődést is figyelembe veszi, ugyanakkor a szocialista társadalmi rendszer konkrét körülményei között újból meghatározza az évenként lehetséges növekedési rátát, s azt nem a múltból vezeti le.

Tartalom és a feladatok szerint el kell határolni a népgazdaság vezető ágainak programját, amelyhez a mezőgazdaság is tartozik. A párt és a kormány határozata értelmében ez a program minden oldalról felöleli az illető népgazdasági ág teljes fejlődését, és azt mind tudományosan, műszakilag, mind ökonómiailag indokolja. Ez képezi a távlati tervezés kidolgozásának szilárd alapját, amely lényeges eleme a vezető ágak pontosabb és komplexebb tervezésének, épp úgy mint később az egész népgazdasági távlati terv optimalizálásának.

Az NDK szocialista mezőgazdaságának fejlesztési programját fő vonalaiban a Német Szocialista Egységpárt VI. kongresszusán, majd a VIII. Német Parasztkongresszuson részleteiben határozták meg. Ez a program a mezőgazdaság távlati tervének lényegét és vezérfonalát alkotja, végül felöleli a távlati terv részfeladatainak megvalósításához szükséges intézkedések tervezetét is.

TUDOMÁNYOS-TECHNIKAI KONCEPCIÓK

A főbb termékek, illetve ágazatok tudományos-technikai koncepciójából széles alap jön létre, amely — az 1980-

ig szóló általános távlati terv célkitűzéseinek figyelembevételével — a mezőgazdaság távlati tervének tartalmi kialakításához 1970-ig konkrét anyagot nyújt. A tudományos-technikai koncepcióknak ez a feladatköre számol azzal, hogy az ágazati szerkezet és ennek konkrét elemzése, épp úgy mint távlati értékelése elengedhetetlen alapja egy komplex, minden kölcsönös kapcsolatot figyelembe vevő távlati tervnek.

A vázolt feladatokból adódik az ágazatok ökonomiájának kidolgozási módszere. Ez elveiben az iparéhoz hasonló. Kiindulópont a fejlődési tendencia és az elérendő fejlődési szint sokoldalú elemzése. Emellett a következő tényezők érdemelnek különös figyelmet: a specializáció, a koncentráció, a munkatermelékenység, a jövedelmezőség, a termeléselhelyezés, az ágazatok kapcsolata és a nemzetközi munkamegosztás. Az elérendő fejlődési foknak a világszínvonalat kell megközelítenie.

Az ebből levezethető végkövetkeztéseknél és javaslatoknál különösen a következőket kell tekintetbe venni: a tervezés és vezetés megjavítását, a technika, technológia és termelés-elhelyezés megjavítását, a nemzetközi munkamegosztást, a különböző gazdasági ágazatok igényeit, a további tudományos munkára való ösztönzést.

Ezeknek a felismeréseknek logikus következménye volt Akadémiánk területén a komplex intézetek kialakítása ökonomiai és technológiai munkacsoportokkal. Másrészt, az agrárközgazdálknak — különösen *O. Krausenak* (1963) — e téren szerzett tapasztalatai és megjelent munkái ahhoz járultak hozzá, hogy egységes véleményt alakíthassunk ki az ágazatok ökonomiájának és a tudományos-technikai koncepcióknak az elhatárolásáról és kölcsönös kapcsolatairól.

Az ágazatok ökonomiája a gazdasági törvények hatását elemzi az ágazatban, megállapítja az ökonomiai hatásokat, és javaslatokat terjeszt elő, hogy a tervben kitűzött fejlődési irány figyelembe-

vételével az újratermelési folyamat mely ökonomiai eszközökkel biztosítható a legkedvezőbbben. Az ágazati ökonomia ezáltal — amint az már a fogalomból is kitűnik — a mezőgazdasági ágazatban az ökonomiai vonatkozásokra korlátozódik, bár az ágazati ökonomia az elemző részben messzebbmenő és mélyebbre ható, mint a tudományos-technikai koncepció, ez utóbbinak átfogóbb és komplexebb jellege van. A tudományos-technikai koncepció ugyanis nemcsak az ágazat ökonomiájának a legfontosabb eredményeit és következtetéseit tartalmazza, hanem az összes, a termék termelésével összefüggő természettudományos, technikai és egyéb kérdést is.

A tudományos-technikai koncepciók kidolgozásának tematikája az ágazat szempontjából minden olyan kérdést tartalmaz, amelyen az új ökonomiai rendszer is alapszik. Különösen kiviláglik ez a tudományos-technikai koncepciók kidolgozásának irányelveiből, amely a következő követelményeket támasztja:

„A tudományos-technikai koncepció tartalmazza az ágazatnak, a termelésnek, a technológiának és az előre látható termelésfejlesztés átfogó, ökonomiai megalapozását. Kiindul a tudomány és a technika nemzeti és nemzetközi mértékű legújabb felismeréseiből és a fejlődési irányzatokból. Ezért két fázisban kell kidolgozni. Először a termelőerők várható fejlődésének hosszabb időszakára, az elkövetkező 15–20 évre, amely a mezőgazdaságban az iparszerű termelési módszerek általánossá válásának szakaszaként tekinthető, és a sokoldalú népgazdasági tervezés fázisára, vagyis az elkövetkező 5–6 évre.”

Mivel az előbb említett előirányzott becslés csak a fő arányokra vonatkozik, az 1970-ig tartó tervezési időszakra a javaslatokat pontosan meg kell alapozni. Ennek keretében figyelembe kell venni azokat a reális népgazdasági és üzemi lehetőségeket, amelyek az üzemekben a fő termelési ágazatok kialakításánál az egyes ágazatok koncentráltagsági fokából adódnak.

A tudományos-technikai koncepciók alapjai a következők:

- a párt és a kormány határozata és az 1970-es távlati terv irányelvei;
- a nemzetközi szocialista munkamegosztás lehetőségei;
- az eddigi fejlődés elemzésének és a nemzetközi helyzettel való összehasonlításnak eredményei;
- a gazdasági törvények hatásának módja.

Az ágazat fejlődésének előirányzott becsülésénél a népgazdasági szükségletből és a természettudományos és technikai lehetőségekből kell kiindulni. A világszínvonal eléréséhez és biztosításához pedig olyan intézkedéseket kell kidolgozni és alapul venni, mint

- a rendszabályok a termékek minőségének javítására és a termelési költségek csökkentésére;
- az előirányzott alap- és alkalmazott kutatás rögzítése;
- a kutatási kapacitás koncentrációja az elsőként megoldandó feladatokra.

Ebből nemcsak az látható, hogy a tudományos-technikai koncepciókat mely elvekre szükséges és kell felépíteni, hanem az is világos, hogy feladatuk olyan komplex tervezési és vezetési eszközök biztosítása, amelyek összességükben arra szolgálnak, hogy az ágazat távlatait megközelítőleg helyesen előrelássák és az ebből eredően szükséges döntéseket hosszú időre előkészítsék. Ezek, feladatuknak megfelelően, összekötő kapesok a távlati tervezés két fázisa között, és biztosítják, hogy az elkövetkező 15–20 éves időszak hosszútávú komplex prognózisának ismeretei a rövidebb 5–6 éves távlati tervekben is realizálódjanak.

Az eddig rendelkezésre álló tervezetekből leszűrt tapasztalatok — ilyenek többek között a gabonafélék, a burgonya, a cukorrépa, a takarmánytermesztés, a különleges kultúrák, a szarvasmarha, a sertés, a baromfi, a juh, a zöldség- és gyümölcstermesztés kidolgozás alatt álló tudományos-technikai

koncepciói — azt mutatják, hogy az ilyen követelményeket könnyebb kialakítani, mint megvalósítani.

Nyilvánvalóan igen sok problémát okoz — ellentétben az iparral — a nemzetközi összehasonlítás, mivel a mezőgazdaságban nemcsak technikai, azaz közvetlenül összehasonlítható mutatószámokkal, hanem egyúttal biológiai folyamatokkal is dolgunk van. Ezek a többnyire eltérő természeti feltételek mellett az egyes termelési tényezőknél többé-kevésbé közvetlenül össze nem hasonlítható, mennyiségileg meg nem határozható módon érvényesülnek.

A nemzetközi összehasonlítás szükségességére minden bizonnyal nem kell több szót vesztegetni. Annál többet kell azonban foglalkoznunk a végkövetkeztetésekkel, illetve az értékítéletekkel, amelyeket az összehasonlításokból levonhatunk.

A tudományos-technikai koncepciókban is csak a hasonlót a hasonlóval lehet összehasonlítani. Egyetlen mutatószám aligha elegendő arra, hogy meg-alapozott ítéletet tudjunk mondani. Így például a hektárhozam különböző termelési körzetekben és egymástól eltérő vetésszerkezet mellett az egy mázsa termékre jutó élő és tárgyiasult munka tekintetbevétel nélkül éppoly keveset mond, mint az állattartásban a fajlagos hozamok a vásárolt és a felhasznált magas értékű takarmányok mennyiségének és minőségének tekintetbevétel nélkül stb. Ezen túlmenően, az összehasonlítandó partner fölénye, illetve lemaradása esetén sem tudunk semmiféle közvetlen végkövetkeztetést levonni. Az egyes termelőeszközöknek, illetve az élőlünknek a költségei országoként oly eltérőek, hogy az ökonómiai végkövetkeztetések egyáltalában nem mehetnek párhuzamosan a természetes összehasonlításból adódó konzekvenciákkal.

Ezzel érintjük a tudományos-technikai koncepciók széles körű ökonómiai elemzésének és megalapozásának jelen-

leg még nem kielégítően megoldott problémáját. A koncepcióknak ugyanis a technológiai és ökonomiai problémákat is tekintetbe kell venniük, s a tervezési és vezetési tevékenységben a gyakorlat számára is hasznos útbaigazításokat kell tartalmazniuk.

Ezáltal világossá válik, hogy a tudományos-technikai koncepcióknak tudományosan megalapozott javaslati jellegűeknek kell lenniük, amelyeket az Akadémia, illetve az állami vezetés szaktudósai mint alapanyagot a távlati tervezéshez és az állami rendelkezésekhez, illetve döntésekhez tudnak felhasználni. Ezért a koncepcióknak nincs irányelv jellegük. Csak a koncepciók népgazdasági egyeztetése és a végérvényes változat eldöntése után válik a javaslat rendszabálytervvé állami irányelv alakjában, amelyből egyúttal az intézetek további feladatai adódnak. Ebből azonban az következik, hogy a tudósok nemcsak a koncepciók kidolgozásáért felelősek, hanem javaslataik eredményéért is, amennyiben az általuk szükségesnek tartott feltételek megvannak.

Jelenleg még eltérnek a vélemények a tekintetben, hogy a tudományos-technikai koncepciókban milyen terjedelemben vegyenek fel ajánlásokat a gyakorlat számára. Erre a válasz a koncepciók jellegéből és célkitűzéséből adódik. Az a követelmény, hogy a koncepciók egyúttal ajánlásokat is tartalmazzanak az üzemi gyakorlat számára, sőt még szaktanácsadást, szervezési irányelveket is, téves szemléletből ered. Ez ugyanis nemcsak a koncepciók feladatkörének felduzzasztását jelentené, hanem a tulajdonképpeni cél elérését is megnehezítené.

Végül hangsúlyozni kell, hogy a tudományos-technikai koncepció nem azonos a távlati tervvel. A koncepció messze túlmegy a távlati tervidőszakon, magában foglalja az ágazat fejlődésének hosszú időtartamú prognózisát, keresi a tudományos-technikai fejlődés legésszerűbb megoldásának útját, vizsgálja és indo-

kolja a javasolt lehetőségeket, azok ökonomiai hatékonyságával. Bizonyos esetekben arra a végkövetkeztetésre is juthat, hogy szükség van a távlati, már jóváhagyott terv ismételt felülvizsgálására és kiigazítására. Az állami vezetést is csak feltételesen, a távlati tervszámok utólagos indoklásával szolgálja. Az igazi megalapozás a továbbiakban csak akkor lehetséges, ha a hosszú időtartamú fejlődés figyelembevételére épülve több sikert ígérő változatot vizsgálunk és állítunk szembe egymással.

Joggal vetődik fel a kérdés: vajon a komplex intézetek kényszerű, egyoldalúan az ágazatra, illetve a termékre irányuló munkája révén nem keletkeznek-e aránytalanságok? Ez a veszély valóban közeli, azonban mégsem realizálódik, ha az intézetek közötti közös munka jól ki van építve.

Általában bebizonyosodott, hogy a javasolt változatok egyikének megerősítése egy koncepció keretében, mint kötelező tervalap, nem választható el más koncepciók megítélésétől és megerősítésétől. Sokszor kívánatos az egyes koncepciókban javasolt változatokat — lehetőleg matematikai módszerek segítségével — úgy optimalizálni, hogy az a mezőgazdaság legkedvezőbb arányos fejlődését biztosítsa mind saját ágazataival, mind más népgazdasági ágakkal való összefonódásáig.

Ez módszertanilag még egyáltalában nem tisztázott és kielégítően meg nem oldott feladat, azonban elkerülhetetlen, mivel az elért népgazdasági és üzemi gazdasági hasznot egy-egy ágazatnál csak nagyon bonyolult, feltételezeten lehet elkülönítve kiszámítani. Új lehetőségek kínálkoznak ezen a téren az agrárökonómiai intézetek által megoldandó ágazati kapcsolatok mérlegetnek kidolgozásában. Ezek alkalmazásához azonban egyértelmű koefficiensekre van szükség. Hasonlóképpen érvényes ez az optimumszámításokra, az ágazatok közötti arányok megállapításánál, illetve a matematikai módszerekkel

meg
lítás
az a
Ha
az e
és e
illet
úttá
tudó
mely
tudó
ján
jáva
Ez t
veté
rend
het.
csak
soha
igén
legy
H

a
min
men
lati
ság
rend
sába
lapít
értü
kai l
sába
a t
kok
zoga

A
szer
visz
%-r
dése
96,2
216,
132,
A
FAO

meghatározott változatok összehasonlításánál, amelyek kidolgozása szintén az agrárökonómiai intézetek feladata. Ha a javaslatok összehangolása után az egyes ágazatok tervét kidolgoztuk, és ezáltal egy meghatározott fejlődési, illetve tervezési szakasz számára egyúttal egyértelművé vált az, hogy a tudományos-technikai koncepciónak melyik változata nyer alkalmazást, a tudományos-technikai koncepció alapján az üzem szervezésére is tudunk javaslatokat és ajánlásokat kidolgozni. Ez tipikus termőhelyi feltételek között vetésforgó-rendszerek, illetve üzem-rendszerek ajánlása formájában történhet. Az ilyen ajánlások azonban mindig csak alapelveket tartalmazhatnak, és sohasem lehet velük szemben olyan igényt támasztani, hogy „recept”-ek legyenek a konkrét üzem számára.

Ha megkíséreljük megbecsülni, hogy a tudományos-technikai koncepció, mint az agrártudomány hozzájárulása, mennyiben jelent előrehaladást a távlati tervezésben és ezáltal a népgazdaság tervezése és vezetése új ökonómiai rendszerének lépésenkénti megvalósításában, akkor önelégültség nélkül megállapíthatjuk, hogy jelentős előrehaladást értünk el az egyes tudományos-technikai koncepciók tervezeteinek kidolgozásában. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a természettudományi tudományozások ökonómiai érvényrejtetése a mezőgazdasági tudományok területén le-

zárult. Az eddigi állapotot sokkal inkább csupán mint nagy reményekkel kecsegtető, objektíve szükséges fejlődés kedvező indulásának kell tekinteni, amelynek folyamán az ökonómiai és természettudományi tudományozások eredményeinek szintéziséből — a mezőgazdasági ágazatok és termékek tudományos-technikai koncepcióinak alakjában — minőségi változás jön létre. Ez döntően hozzájárulhat ahhoz, hogy a tervezés és vezetés új ökonómiai rendszerének alapelvei a mezőgazdaságban is sikeresen megvalósuljanak.

Ebből következik, hogy sem a tudományos-technikai koncepciók, sem pedig az ágazati ökonómiák munkálatait nem lehet sohasem befejezettnek tekinteni, hanem azokat időközönként a legújabb szintre kell hozni, s így a velük való foglalkozás a komplex intézetek és az Akadémia ökonómiai intézeteinek állandó feladata.

Mezőgazdaságunkban az új ökonómiai rendszer sok, még nyitott kérdésének megoldásáért felelősség terheli az agrárökonómiai kutatást. Ezen a szakterületen az olyan kutatási feladatoknak, mint például a prognóziskutatás, gyorsan kell továbbfejlődnie, hogy ezáltal e szakterület a tudományos-technikai koncepciók kidolgozásánál az egyéb tudományágakkal való kapcsolatból eredő, egyre növekvő, sokrétű feladatait teljes mértékben teljesíteni tudja.

Klaus Dyhrenfurth dr.

A VILÁG KÖRTETERMELÉSE

A világ körtetermelése FAO források szerint az 1948—1953. évek átlagához viszonyítva 1960—1963. évekre 132,34 %-ra emelkedett. Ebből Európa fejlődése 143,10%, Észak-és Közép-Amerika 96,29%, Dél-Amerika 103,94%, Ázsia 216,20%, Afrika 338,0%, Óceánia 132,34%.

Az országokat tekintve, a fejlődés a FAO adatai szerint Magyarországon a

legmagasabb: 512,50%. A KSH adatai szerint ez a fejlődés nem ilyen magas, de a FAO adataiban éppen két nagy termésű év, 1960. és 1963. is szerepel, ami az átlagot erősen felemeli.

200%-nál magasabb növekedés mutatható ki Romániában, Olaszországban, Lengyelországban, Portugáliában, Nagy-Britanniában. Jelentősen növekedett még Bulgária, Ausztria, Dánia, Franciaország és a Német Demokratikus Köztársaság termelése.